

А 2010
21820 к

СЫРДАРИЯ КІТАПХАНАСЫ

МАНАП
КӨКЕНОВ

БАҚЫТ ҚҰСЫ

Редакция алқасы

Бердібаев Р., төраға

Алматов А.

Досжан Д.

Кәрібозұлы Б., жауапты редактор

Қасқабасов С.

Қоңыратбаев Т.

Момынбаев Б.

Оразбай И.

Оспан С.

Пірназар С.

Рахымбекұлы Ә.

Сейсекеева К.

СЫРДАРИЯ КІТАПХАНАСЫ

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМДІГІ
ҚОРҚЫТ АТА АТЫНДАҒЫ
ҚЫЗЫЛОРДА МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

МАНАП
КӨКЕНОВ

БАҚЫТ ҚҰСЫ

ӨЛЕҢДЕР, ТЕРМЕ-ТОЛҒАУЛАР,
ДАСТАНДАР МЕН АЙТЫСТАР

“ФОЛИАНТ” БАСПАСЫ
АСТАНА-2009

УДК 821.512.122-1
ББК ~~84 Қаз 7-5~~
К 67

Кітап Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің жанындағы «Халықаралық Қорқыт Ата мұраларын ғылыми-зерттеу орталығы» қоғамдық бірлестігінде дайындалып, баспаға университет Ғылыми Кеңесінің шешімімен ұсынылды

Пікір жазғандар:

Ә. Рахымбекұлы – ақын, Қазақстан Жазушылар Одағының мүшесі;

А. Сақышұлы – филология ғылымдарының кандидаты

Көкенов Манап.

К 67 **Бақыт құсы. Өлеңдер, терме-толғаулар, дастандар мен айтыстар.** – Астана: Фолиант, 2009. – 344 б.

ISBN 9965-35-720-X

«Сырдария кітапханасының» құрамында Қазақстанның халық ақыны, айтыс өнерінің өрен жүйрігі Манап Көкеновтің «Бақыт құсы» жинағы беріліп отыр. Кітапқа оның айтыстарымен бірге өлеңдері, термелері, толғаулары және дастандары енгізілді. Ол ұлтымыздың ұлы өнерін өткеннен бүгінге жалғаушылардың бірі, өз тұсында елуден астам айтысқа қатысып, көбісінде жеңіске жеткен.

М. Көкенов айтыс ақыны болумен бірге лирикалық өлеңдерді де өндіре жазған. Оның Отан, туған жер, азаматтық, елжандылық жайлы жырлары жүрекке жақын, көңілге ыстық. Ал термелері мен толғауларының тәлім-тәрбиелік, ғибраттық мән-мағынасы зор. Ақын дастандарында өз замандастарын, олардың ерлік еңбегін, азаматтық пайым-парасатын шабыттана жырлайды.

Жыр кітабы көпшілік оқырманға арналған.

К 4702250202
00 (05)-09

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965-35-720-X

© Көкенов Манап, 2009

© «Фолиант» баспасы. 2009

АЙТЫСТЫҢ АҚСҰҢҒАРЫ

1943 жылы Ұлы Отан соғысы жүріп жатқан кезде елдегі еңбекшілерді еселі еңбекке жұмылдыру, ел адамдарының еңбегін көрсету мақсатында тұңғыш рет республикалық ақындар айтысы өткізілді. Осыған байланысты жер-жерлерде де ақындар айтысы ұйымдастырылды. Сондай бір айтыс 1943 жылдың күзінде Нартай Бекежановтың басқаруымен Жаңақорған ауданында да өтті. Ол кездері ауданда 23 колхоз болатын. Соның бірі «Кеңесарық» колхозының атынан Манап Көкенов, «Елтай» колхозының атынан Әбжан Құрышжанов (кейін филология ғылымының докторы, профессор) айтысқа түсті. Екеуінің айтысы тартысты да қызықты өтеді. Жұрт риза болысады. Айтыстан соң ақын Нартай Манап пен Әбжанды қасына шақырып алып:

*Дарияның ағып жатқан тұнығысың,
Тұнықтың бойында өскен шыбығысың,
Тең түстің Манап, Әбжан қарақтарым,
Халықтың ел билейтін құлынысың, —*

деп екеуінің арқасынан қағып, маңдайынан сүйіп, ақ батасын беріп, ақындық жолына сәт-сапар тіледі. Бұл Манаптың тұңғыш айтысы еді. Ел билейтін құлыны болмағанмен, ел сыйлайтын ұлығы боп өскен Манап сол кезде 15 жаста болатын.

Манап ең алдымен елге айтыс ақыны ретінде танылды. Ол алғашқы Әбжан Құрышжановпен айтысынан бастап, 1987 жылы Қызылжарда (Павлодар) Тәушен Әбуовамен болған соңғы айтысына дейін 50 рет ақындар айтысына түскен. Соның ішінде 23 рет қыз-келіншектермен айтысқан екен. Мәкеңнің қызбен айтысу нышандары жас кезінен-ақ басталған. 1945 жылы қызыл отауда істеп жүрген кезінде аудандық мәдениет бөлімінің тапсырмасымен «Жайылма» колхозына барады. Тапсырма – сондағы кітапхананың жұмысымен танысу. Барса кітапхана жабық екен де, кітапханашы қыз Гүлсара бір үйде кілем тоқып жатқанын естиді. Жетіп барудың есебін таппай, ойнап жүрген балалардың бірінен Манап дереу мынадай бір шумақ өлеңмен хат жазып беріп жібереді:

*Еңбекке кейде біздің жоқ санамыз,
Көбінде осындайдан ақсағанбыз.
Келіп ем әдейі іздеп, жоқ екенсің,
Орныңды сипап қалдым, Гүлсара қыз.*

Біраздан соң әлгі бала жауап өлең жазылған бір жапырақ қағаз өкеп береді. Онда Гүлсара қыз:

*Ал, Манап, өлеңіңді алдық біз де,
Таба алмай ынтық болып жүрміз сізге.
Сендей ақ бас СССР бойынша жоқ,
Басыңды ағарттың ба жағып сүзбе? –*

депті.

Қарап қалатын Манап бар ма, әлгі баладан кілем тоқып жатқан қыздардың атын, түр-келбеттерін сұрап алып, қолма-қол былай жауап жазып жібереді:

*Гүлсара алты қыздың апасындай,
Налбикең он сиырдың жапасындай.
Біреудің алтын басын кемітесің,
Міндерің толып тұрып тап осындай.*

Міне, қызбен алғаш сөз қағысуын осылай бастаған Манап ақын енді 19 жасында Жетісай жақта өтіп жатқан үлкен бір тойда жыр дүлдүлі Нартаймен айтысқан атақты Іңкөр деген ақынның отыздар шамасындағы Нәбира атты сіңілісімен сөз сайысына түсіп қалады. Айтыс бара-бара қызып, екі жағы да бірін-бірі алдырмай, әбден шарықтау шегіне жеткен кезде Нәбира:

*О, Мәке, жұрт көрсек деп көп желікті,
Бұл халқым не десе де өз ерікті.
Қожасың, әр жерде айтып алып жүрсің,
Беріп кет маған қайта теберікті, –*

деп Манаптан алым сұрай жабысады. Сонда Манап домбыраны қағып-қағып жіберіп:

*Жеңеше-ау, кеп отырмыз тамашаға,
Теберік көп ішінде жараса ма?
Шынымен теберікті қажет етсең,
Берейін ебі келсе оңашада, –*

деген кезде, уәжден ұтылған Нәбира бұл айтысты одан әрі созбай, орнынан тұрып келіп Манаптың қолын алады.

Осындай қызықты айтыстың бірі – Манаптың 20 жасар кезіндегі Салқынай деген қызбен айтысы. Бірде ауылына келін түсіп, сол тойға барса, Салқынай деген құдаша қыз Манапты айтысқа шақырып қоймайды. Жұрт та Манапты айтысқа түс деп кеу-кеулейді. Сонда Мәкен: «Айтыссақ айтысайық, құдашасың ғой, айтысты алдымен сен баста», – деп кезекті Салқынай қызға береді.

Әдетте баяғы кітапханашы қыз Гүлсарадан бастап кейінгі айтысқа түсіп жүрген қыз-келіншектің біразы Манаптың туғаннан шашы, қасы, тіпті білегінің түгіне дейін аппақ болып туғандығын кемсітіп айтып, сөзден осы жағынан ұстамақшы болғандығы көрініп жатады.

Бұл тойда айтысты бастаған Салқынай қыз салған жерден Манапты бірден сүріндірмек болып:

*Туғаннан ақ боп тудың шал секілді,
Көзің қысық, басың жауған қар секілді.
Диірмен тартып, от та жағады екенсің,
Екі түрлі қасиетің бар секілді, –*

деп, аяғыңнан бірден шалып түсірген шығармын дегендей Манапқа күлімсірей қарап отырады. Сасатын Манап па, домбыраны ала салып:

*Туғаннан ақ боп тудым шал секілді,
Көзім қысық, басым жауған қар секілді.
Меніменен бірге түнесең, құдашажан,
Білер едің қандай қасиет бар секілді, –*

деген кезде, Салқынай қыз жауап қайтара алмай, төмен қарап үнсіз отырып қалған екен. Сөйтіп, ақын Манап Салқынай қызды табан астынан тапқыр айтылған бір ауыз өлеңмен тоқтатқан, қыз уәжге тұрған.

Манап ақын өз өмірінде шаршы топта талай қыз-келіншектермен, соның ішінде орыс қызы Надежда Лушниковамен екі рет айтысқа түскен. Ол өзінің ең соңғы Тәушен Әбуовамен айтысында:

*О, халқым, мені ақын деп таныдыңдар,
Сүйсініп ғалымың бар, дарының бар.
Ризамын ақындық тағдырыма,
Айтыста қыз-келіншектен салымым бар, –*

деуі де сондықтан болса керек-ті.

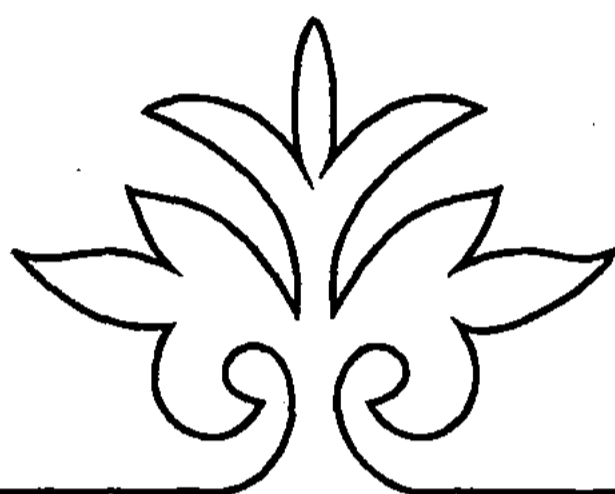
Өнер өлкесіне жастайынан қадам басқан Манап тек қана айтыс ақыны емес, сонымен қатар облыстық және аудандық газеттердің штаттан тыс тілшісі, мәдени және тарихи ескерткіштерді зерттеуші, халық мұрасын қастерлеп жинаушы болды.

Ақын Манаптың шығарған өлеңдері мен айтыстары бірнеше топтама жинақтарға енсе, бір топ өлеңдері мен бірқатар айтыстары «Жазушы» баспасынан 1983 жылы «Сырдария саздары», 1991 жылы «Сыр әуендері» деген атпен жеке кітап болып басылып шықты. Мәкең дүниеден өткеннен кейін бұрын жарияланбаған көптеген өлеңдері мен біраз айтыстары жинақталып, 1999 жылы «Әл-Фараби» баспасынан «Көгілдір күмбездер» деген атпен басылып шығып, оқырманның ыстық ықыласына бөленді. Сондай-ақ, Мәкеңнің көзі тірісінде аудан мәдениеті мен өнерінің өсіп-өркендеу жолдарын баяндайтын «Екі мыңыншы сапар» атты көркем тілмен жазылған очерктер кітабы 1987 жылы «Қайнар» баспасынан жарық көрді.

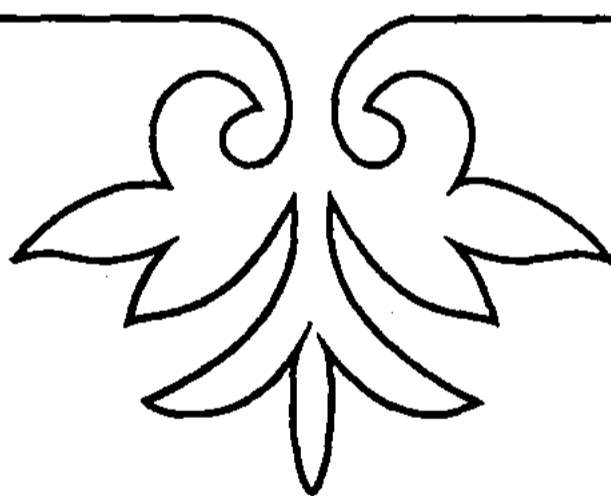
Манап Көкеновтың «Ардағы болдым елімнің» атты кітабы 2004 жылы жарық көрсе, осы жолдардың авторының «Манаптың бір өзі – бір театр» атты әдеби-зерттеу еңбегі де «Алматы» баспасынан кітап болып шықты.

Мәкең ертеректе өмір сүрген жергілікті ақын Құлан Алдабергенұлының 3 мың жолдық өлеңін жинап, Республика Ұлттық ғылым академиясының алтын қорына тапсырды. Ол отызыншы жылдары өмір сүрген жергілікті күйші-композитор Әлшекей Бектібайұлының 14 күйін зерттеп тауып, 10 күйінің күйтабаққа түсіріліп-таралуына да үлкен үлес қосты. Құлан мен Әлшекейдің есімдерінің «Қазақ Совет Энциклопедиясына», Құлан ақынның бір топ өлеңдерінің «Бес ғасыр жырлайды» атты көптомдық кітапқа енуіне Манаптың еңбегі бар.

*Адырбек Сопыбеков,
Манап Көкенов шығармашылық өнер
мектебінің директоры, Қазақстан
Жазушылар одағының мүшесі*

**ӨЛЕНДЕР,
ТЕРМЕЛЕР,
ТОЛҒАУЛАР**

ӨЛЕҢ-СӨЗДІҢ МАРЖАНЫ

Маржан жатса теңіздерде, тереңде,
Ой маржаны – жүректегі өлеңде.
Жұлдыз жанып сәуле шашса төбеңде,
Сөз жұлдызы – «сөз патшасы – өлеңде».

Күн шұғыласы шашса нұрын себелеп,
Таң-тамаша бар табиғат жадырар.
Жүрегінді жылытар бір керемет,
Өлеңнің де күн қызулы нәрі бар.

Сұлуды біз көктемгі айға теңесек,
Күндей күлген өзіне орай жары бар.
Ақын болса отты өлеңін берешек,
Қастерлейтін халқыңның да шағы бар.

КЕНТАУ КЕШІ

Көк пүліш Қаратаудың төсі қандай?!
Кентаудың ақ самала кеші қандай?!
Қаланың көшелерін араласаң,
Көңілің көтерілер жас ұландай.

Бұраң бел, алма дидар арулары,
Жігіті жарқын көңіл жанындағы.
Әсем өн, күміс күлкі, жылы лебіз –
Шаттықтан жаралғандай жанның бөрі.

Жаныңда жер жұлдызы жымындайды,
Жап-жасыл жапырақтар сыбырлайды.
Әккі жел анда-санда сабыр сақтап,
Түннің де тынышынан сыр ұрлайды.

Бөленген оркестрдің әлдиіне,
Жастардың қарай қалсаң ән-биіне,
Қонғандай бұлбұл келіп таң гүліне,
Есіңнен кетер шығып бар дүние.

КЕНДІ АЙМАҚТЫҢ ЖҰЛДЫЗЫ

Социалистік Еңбек Ері Нұрмахан Камаловқа

Біреу диқан самғаған сәніменен,
Біреуі жүрегі ақын – жалын өлең.
Сен есейдің жасыңнан жаның сүйіп,
Қазған кеннің тәп-тәтті наныменен.

Моншақтап маңдайыңнан төккен терің,
Сыйлады саған мәңгі құрмет төрін.
Ерлікпен еткен еңбек еш кетпеді,
Бағалай білді оны туған елің.

Шаңыңды бір көрсетпей анда-санда,
Сом болат тұлпарыңмен алға самға.
Кентаудың кен қопарған батыр ұлы,
Осы бір қарқыныңнан танба, талма!

ШАХТАДА

Шахтердей каска менен киіп етік,
Клетпен жер астына бардым жетіп.
Көзді ашып-жұмғанша,
О, керемет,
Тереңге үш жүз метр қапшын кетіп.

Жаныма жайма-шуақ тарағандай,
Оңдағы жұпар иіс ауа қандай?!
Ғажайып қала жердің астында екен,
Қалдым-ау көргенімді санай алмай.

Ерлермен алып тұлға дидарласып,
Басында қызу істің көңілім тасып,
Шахтаның жарығынан нұрланамын
Жүрегім жаңа жырдың көзін ашып.

МАҚТАН ЕТЕМ СЕНІ МЕН

Ырыс артып, жайнап елдің жас күні,
Мұхит болды молшылықтың тасқыны.
Біздің ұран алды меже биігін,
Миллиард пұт – сайын дала астығы.

Өнге қосып шырқарымыз – дән жыры,
Жыр арқауы – диқан ерім әйгілі.
Егіп, баптап, жинағанда өнімін,
Диқанның бар тер төкпейтін қай күні?!

Оның төккен меруерт-моншақ терінен,
Мол несібе Жер-анадан терілген.
Дән тағдыры, нан тағдыры қолыңда,
Сол үшін де мақтан етем сені мен.

АЛМАТЫ

Сәтімен көктем келсең Алматыға,
Өмірдің ұқсас ол бір жаннатына.
Мейіріңді қызығына қандыра алмай,
Қайтасың қонақ жайға таңды атыра.

Маусымда көкорайлы жазы қандай?!
Бақ гүліндей сұлудың назы қандай?!
Көргенің ертегіден естігендей,
Қоярсың кереметке қаныға алмай.

Майысқан мәуелері күзі қандай,
Табиғат көрік берген қызығардай.
Медеуін сайрандасаң қайта келіп,
Табасың Көктөбедең тынығар жай.

Алатау қар жамылған қысы қандай,
Жүрекке тазалығын ұсынардай.
Күндері жайма-шуақ мәңгі көктем,
Көңілдің көк кештерін ұшырардай.

Осындай бар мезгілі астананың,
Кеуденді кере түсер асқақ ағын.
Мен тілеймін шын сүйіп, алтын қалам,
Алатау биігінен асса бағың.

БАТЫРЛАРҒА БАЛАЙДЫ

Біздерде өсем құрылыс бар
Төбесі көкпен таласқан.
Тамаша мен тұрмыс бар
Шат өмірге жарасқан.

Ауылымызға қадірлі
Құрылысшы кей азамат.
Біздей жандар кәдімгі,
Ал өнері ғажап-ақ.

Олар істі қолға алса,
Сар даланы түлеткен.
Тілектес дос таңданса,
Сүйсінер шын жүректен.

Шағылысып сан құрылыс,
Алтын күнмен арайлы.
Өріс алса ерлік іс,
Шаттана ел қарайды.

Сәулетті үйдің кірпішін
Құрылысшы қалайды.
Сүйсініп оны сол үшін
Батырға елі балайды.

КЕНЕН ӘЗІРБАЕВ ТОҚСАНҒА ТОЛҒАНДА

Ән-жырың әр ауылға қарап көктен,
Дауысың тау, далама тарап кеткен.
Өзіңнің буырқанған шабытыңды
Білемін бір миуалы дарақ деп мен.

Өрісті ойларыңнан қанаттанып,
Өлеңге іңкөр болдым талаптанып.
Төге бер жыр нәсерін, ақын аға,
Тұрғанда өнеріңді қалап халық!

ӨЗБЕК АҒАЙЫНҒА

Сырдың бойы екі елге де ырыс-құт,
Жемісін жеп, бал суын да бір іштік.
Мырзашөл мен Шардараны гүлдентіп,
Қатар жүрміз елге тілеп тыныштық.

Ет пен қымыз, Сырдың алтын қауынын
Ақ пейілімен тартты алдына ауылым.
Жарқын күліп, жаны қалмай қарсы алған,
Міне, сенің қазақ деген бауырың.

Төрім дайын, болсаң мейман, қалауың –
Тілегі осы ауыл менен қаланың.
Өшірмейік туысқандық алауын,
Түсірмейік қолдан достық жалауын!

АҚЫНДАР ЕЛІ

Әму, Сыр ортасында жатқан жалпақ,
Сәнқой ел, өнерпаз ел қарақалпақ.
Қиялды арбап өтеді көз алдымнан,
Сол елдің ақыны көп тұтқан ардақ.

Бердақтың аты әйгілі маңайына,
Ақынның ұстаз болған талайына.
Салмақты сары алтындай айтқан сөзін,
Өзімнің тең көремін Абайыма.

Жыраудан Күнқожа өткен Жиенменен,
Шәкірт бар ма оларға сүйенбеген?!
Соңына ат қалдырып кетті бөрі,
Бұл күнгі нағыз тарлан Тілеуберген.

Қаз дауыс Әжінияз ақын өткен,
Соңына нұсқа тастап нақыл еткен.
Қазақта қыз Мекешпен айтысыпты,
Солар-ау бізді тату, жақын еткен.

Дәме қызы айтысқан Мәнсүріммен,
Өнерін жайып салып жан сырымен.
Көрегендік, даналық, тапқырлықты,
Солардай кезінде елдің қайсы білген?!

Болса да бір заманда көшпенді ел,
Көп болған бұларға да өшпенділер.
Заманам шұғылалы өмір беріп,
Бұл кезде ұмыт болды өткен күндер.

ҰРПАҒЫМЫН

Бала Жамбыл жасында
Атадан жетім қалыпты.
Азапта жүріп амалсыз,
Байлардың малын бағыпты.
Он бесінде шерленіп,
Домбыраны қағыпты.
Жиырманасында жұлқынып,
Өнерін жұртқа танытты.
Жетпіс жасқа келгенде,
Октябрь теңдік бергенде,
Көрді Жәкең жарықты.
Қайта түлеп, құлшынып,
Өшкен бағы жаныпты.
Жыр арнады Ленинге
Теңеген кедей, ғаріпті.
Риза болып өмірге,
Бұлбұлдай сайрап елімде,
Шақырды қайта шабытты.
Жырлады Ұлы Отанды,
Жырлады ұлы халықты.
Жырлады батыл ерлерді,
Жаңартқан көне тарихты.

Өр тұлғасы ақынның
Алатаудай көрінді.
Партия, Ленин бастаған
Жырлады жайсаң елімді.
Ол жырлады бақытты,
Шат-шадыман өмірді.
Жастық шақ қайта оралып,
Көтерді ақын көңілді.
Ескінің айтса езгісін,
Еңіреді, егілді.
Халыққа шер боп жабысқан
Ханның айтып қырсығын,
Қабырғасы сөгілді,
Көзінің жасы төгілді.
Жырына қосты жетпісті,
Жайнаған жаңа өмірді.
Күн күлдірген көгімді,
Жаңғырып жатқан жерімді,
Дабысы артқан ерімді.
Жүз жыл жырлап атамыз,
Өшпес мұра қалдырды
Ұрпағына кейінгі.
Алатаудан асыра
Самғатқанда ән-жырды,
Таң боп ақын үніне
Жер менен көк жаңғырды.
Калинин өзі құттықтап,
Кремльге алдырды.
Жырмен Мәскеу жұртының
Құлақ құрышын қандырды.
Бос өткізбей сағатты,
Үйде таппай тағатты,
Тоқсанында жігіт боп,
Ауыздықпен алысқан
Тұлпар атты жаратты.
Жүздесіп жарқын жұртымен
«Еліңе еңбек ет» деген,
Қойды орынды талапты.
Ерлерді Жәкең мадақтап,
Жырларын қардай боратты.

Сұрапыл соғыс кезінде
 Жауына жырмен оқ атты.
 Поэзия алыбы
 Атанған Жамбыл бұл күнде.
 Жаһанды кезген жырлары
 Сөйлейді әлі мың тілде!
 Ұрпағымын мен оның
 Ақындық жолын ұстаған...
 Іркілме, тілім, іркілме,
 Сөз кезегі тигенде.
 Боз жорғадай тайпалып,
 Ақбөкендей бүлкілде.
 Болмасам да Жөкеңдей,
 Жөкеңнің жарқын тойында,
 Сайрамауым мүмкін бе?

ДИҚАНДАР БАС ҚОСҚАНДА

Сырда түлеп, Сырда өсетін таранып,
 Жерден, судан, күннен қуат, нәр алып.
 Біздің елде күріш дейтін дақылды
 Баптап күткен сансыз саңлақ бары анық!

Жақаев – сол алыптардың алыбы,
 Ақ күріштің академик ғалымы.
 Өндірісте тәсілін кең қолданып,
 Мындаған жас ұстазым деп таныды.

Көрген де бар Ыбыкеңді, көрмеген,
 Дидарласып бас қосулар болды ерен.
 Қос басында кеңесті өзі атаның,
 «Түгіскенде» тың түлеткен елменен.

Бағдарлауға «Түгіскеннің» тынысын,
 Ерте кепті ғалым Әнес інісін.
 Ұйып тыңдап оның ақыл-кеңесін,
 Барша диқан мақұл көрді мұнысын.

Жақаевшы аты шыққан еңбекпен,
Жалағаштық Несіпбай кеп «Еңбектен»,
Ақ күріштен тау тұрғызған ол-дағы,
Табыс сырын салды ортаға ерлеткен.

Шиелілік «Төңкерістен» Ертішім:
– Күріште өнім – жұмсай білсе ер күшін.
Бабы болса берері көп жер жомарт,
Орындалар әр диқанның серті шын, –

Десе көзі күріште құт-ырыстың,
Қырық жылдай болды «досы» күріштің...
Шиелілік «Қызылтудан» Қойшыбай,
Көпке түрін бағдарлатты жұмыстың.

Көп жерде ақыл-кеңес берді тынбастан,
Әрбірінің өмір жолы жыр-дастан.
Бәрінің де айтар ойы – молшылық,
Еңбек атты кең арнаға ұласқан.

«Түгіскенде» тусыраған тың жатыр,
Өсер мұнан Ыбекендей мың батыр.
Жақаевтың басқан ізі – ақ күріш,
Ақынға да тың тақырып бұл дақыл!

САҚШЫ

Бейбіт өмір бағы үшін
Күзетте тұр қас қақпай.
Қорғау елдің намысын
Ең бірінші мақсаттай.

Көк аспанда ай қалқып,
Жымындап тек жұлдыздар.
Жайраң жігіт тұр шалқып,
Жүзінде жоқ бір ызғар.

Көз тігеді маңайға,
Құлақ тосып әр үнге.
Назар салып әр жайға,
Шолады оймен бәрін де.

...Шекарада тыныс көп,
 Көз ілмесе жас жігіт.
 Күзеткені – тыныштық,
 Қорғайтыны – жақсылық!

МАЙҒА НАЗ

Бірге көктем күнімен,
 Ораласың жыл сайын.
 Көптен күткен гүлім ең,
 Келші, майым, кел, майым!

Ел ырысы дер едім,
 Сенің сұлу ажарың.
 Мақтап еңбек өренін,
 Қыздыр думан базарын.

Назарында нұр жатқан
 Көктем гүлі болайын.
 Қызғалдағы қыр жапқан
 Көктем күні болайын.

Арала да жерімді,
 Даңқымды жыр еткейсің.
 Менің маңдай терімді
 Маржан етіп кеткейсің.

ШОПАН ДОСЫМА

Қыс, боран, жазғы аптапқа қарамастан,
 Қой бағып, отарда өстің бала жастан.
 Қаратау, Сырдың бойын бірдей жайлап,
 Қиынның бәрін жеңдің жағаласқан.

Еліңе елеулісің еңбегіңмен,
 Қоғамға берерің көп бергеніңнен.
 Қаракөл, ет пен жүнді көп өткізіп,
 Қыр жүзін жаптың жаңа төлдеріңмен...

КОММУНИСТ

Жолы айқын, мақсаты анық сенімменен,
Ерлікпен жолдама алған өмірге кең.
Жаралып Октябрьдің жалынынан,
Бірге өсіп, бірге туған Ленинменен.

Орнатып бейбіт өмір, тыныш заман,
Лениндік жеңілмейтін ту ұстаған.
Ұраны: Еңбек, Бақыт, Теңдік, Достық!
Ол – коммунист, қашанда туыс маған.

Қоғамға қосқан оның сый-үлесін,
Көресің, шаттанасың, сүйінесің.
Ақылшың, сүйенішің, жанашырың,
Коммунист – ол ардақты ұлы есім.

ЖЕРҰЙЫҚ ЖЫРЫ

Еділден сонау созылған,
Бір жағы таулы Алтайда.
Бір жағы Сібір, Тянь-Шань –
Біздің ел жатыр кең жайда.

Ұлан-ғайыр жері бар,
Түгесілмес кені бар.
Жерұйық өзі жасаған
Талай Еңбек Ері бар.

Төрт түлік пен төлі бар,
Жайлауы кең, жері бар.
Сары алтындай сарғайған
Дән тасытқан белі бар.

Қазақстан дейтұғын
Ғажапстан жерденмін.
Ел даңқы мен дидарын
Павильоннан көргенмін.

Оң жағында тұлғасы
Жыр атасы Жамбылдың.
Өшпес асыл мұрасы,
Қазынасы өн-жырдың.

Сол жағында Шығанақ,
Тасытқан тары өзенін.
Рекорд жасап, даңққа
Бөлеген-ді өз елін.

Қырды көріп қуандым
Қызыл гүлмен құлпырған.
Сырды көріп қуандым
Сұлулық пен нұр тұнған.

Қарағанды көмірі,
Ембінің ерке мұнайы,
Балқаштың болат, темірі,
Мысы, жезі – шырайы.

Шымкент қойны – қорғасын,
Аралым – тұз қордасы.
Жариялап әлемге
Тұр байлықтың арнасын.

Баданадай бидайды
Көрмеген елім сыйлайды.
Ақ күріштің айдыны-ай,
Қарасам көз тоймайды!

Байлық, бақыт, даңқтың
Бағын шарлап келемін.
Құрметіне халықтың
Сыйым – осы өлеңім.

Еңбек етпей тұрмаймын,
Өткен емес бос күнім.
Мен мәңгілік жырлаймын
Халықтардың достығын!

АРДАҚ ТҰТАР АДАМЫМЫЗ

Еңбегімен ел құрметін көрсе кім,
Ерлігімен қиындықты жеңсе кім,
Үлгі-өнеге басқаларға берсе кім –
Ардақ тұтар адамымыз сол біздің.

Топтан озып шықса талай жарыста,
Жете берсе жігерленіп табысқа,
Ие болса ар мен ұят, намысқа –
Ардақ тұтар адамымыз сол біздің.

Сұрай білсе білгендерден білмесін,
Ойлай білсе туған елдің мүддесін,
Ала білсе жарысып өз мүддесін –
Ардақ тұтар адамымыз сол біздің.

ДИҚАНҒА

Даңқыңа сүйсінеді нұрлы аспаның,
Дән риза саған құрбы-құрдастарың.
Биылғы байлам қалай,
Батыр бала,
Ақынмен артық болмас сырласқаның?

Ел ортақ,
Диқан, сенің табысыңа,
Күз келді,
Құлақ түрдім дабысыңа.
Сертіңнен шығарыңа сенімім мол,
Екпін бер арманыңның ағысына.

ТЕРЕҢӨЗЕК

Балғын бала шағым еді ол менің,
Жолым түсіп, жолаушылап келгемін.
Тікен қадап, бөгеу болып, бас шайқап,
Жол бермейтін, қалың тоғай, шеңгелің.

Құм суырып, көз ашырмай айнала,
Тереңөзек – жатқан меңіреу сай ғана.
Енді көрсем кереметтей өзгерген,
Гүлзар баққа айналыпты айдала.

Көшесіне ақын ата Абайдың,
Қызығам да, таңдана кеп қараймын.
Барлық өңір жасыл желек жамылған,
Сап құрыпты өсем үйлер талай мың.

Ортаға сап айта бер деп барыңды,
Алған әсер тербетеді жанымды.
Жаңақорған ауданымнан жайнаған
Сөлем ала келдім саған жалынды!

ЖАЙЛАУДА

Жайлау төсі кілемдей,
Көз тартады ырғалып,
Аспан тұрса түнермей,
Далам тұрар нұрланып.
Аққу-қаздар көліне,
Ажар алып келгендей...
Менің туған жеріме
Шуақты мол бергендей.
Кең жайлауға сүйініп,
Ойға шомып көп тұрдым.
«Бар сұлулық жиылып,
Орнаған ба?..» деп тұрдым.

КОЛХОЗДА

Шұғыла қонып қалғандай,
Шалғыннан шыққан өн қандай?!
Колхоздың даңқын, ер даңқын
Құмарың тыңдап қанғандай!

Таң мұнда күліп атады,
Күн мұнда күліп батады.
Өн салып ерте, кеште де,
Қарсы алып халқым жатады.